

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallennettu versio.

Viite

Elenius, E. 2018. Kirjasto voi elää ilman Aleksia, mutta ei ilman kuvailutietoa. *Kreodi* (2).
URL: <https://www.kreodi.fi/en/24/Artikkelit/454/Kirjasto-voi-el%C3%A4-ilman-Aleksia-mutta-ei-ilman-kuvailutietoa.htm>

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

www.seamk.fi

verkkolehti.seamk.fi

Teksti: Leena Elenius, informaattikko, SeAMK Kirjasto

Kirjasto voi elää ilman Aleksia, mutta ei ilman kuvailutietoa

Viime marraskuussa FinElib tiedotti: ” BTJ on ilmoittanut, että Aleksin operatiivinen toiminta päättyy nykyisen sopimuskauden velvoitteiden tultua suoritetuiksi vuodenvaihteessa 2017/18. Tästä syystä Aleksiiin ei enää tulla avaamaan sitovia ilmoittautumisia uudelle sopimuskaudelle.”

Päätös lakkauttamisesta otettiin kirjastokentällä vastaan ilmeisen tynnosti, vaikka tässä vaiheessa oli vielä epäselvää, miten sopimuksessa sovittu pitkäaikaiskäyttö järjestettäisiin. Vanhanaikainen viitetietokanta saakin mennä. Ei sitä kukaan kaipaa. Opiskelijatkin ihmettelevät, että missä tässä on se artikkeli.

Käyttötilastot SeAMKistakin kertovat, että Aleksissa tehtyjen tiedonhakujen määrä on laskenut parhaista vuosistaan. Luvut ovat kuitenkin pysyneet tasaisina ja moniin muihin verrattuina varsin hyvinä, sillä tietokanta on tarjonnut monelle opiskelijalle väylän ammatti- ja asiantuntijalehtien tietoon. Esimerkiksi kirjasto-, kulttuuri- ja sosiaalialojen opiskelijoiden opinnäytetöiden tiedontarpeisiin Aleksii on tarjonnut laadukkaan palvelun. Muillekin aloille se on ollut hyvä lisä.

Aleksin lakkauttaminen kuitenkin huolestutti monia. Ammatilliseen lehtiartikkelitietoon painottuneita palveluita on kadonnut informaatiomaisemasta viime vuosien aikana useita. Tentun, HeleconFinpin ja eViikin ylläpito päättyivät vuoden 2016 lopussa. Vanhat viitteet vielä löytyvät itse palveluista tai Arton kautta, mutta lakkauttamisen jälkeisestä ylläpidosta ei ainakaan satunnaiselle tiedonetsijälle muodostu selkeää kuvaa.

Kotimaisten lehtiartikkeleiden ajantasainen indeksointi on hoidettu huonosti. Ilmassa on paljon kysymyksiä. Kuka tekee, mitä ja milloin? Heikkeneekö lehtienkin arvostus ja merkitys, kun niiden sisältämää tietoa ei pysty enää haravoimaan? Miten kehityskulku jatkuu?

Selkeät palvelut ja laadukas tiedon kuvailu auttavat opiskelijaa

Aleksin jälkeen käyttöön jäivät lääke- ja hoitotieteelliseen sisältöön keskittyvä Medic ja monialainen Arto. Medicin käyttöluvut ovat SeAMKissa olleet Aleksin tasolla. Viime vuonna tapahtui kuitenkin selvää nousua. Käytön kasvu kertoo, että hyvin tuotetulle ja täsmälliselle viitetietokannalle, jota on rikastettu avoimella tai sopimus pohjaisella kokotekstitarjonnalla, on edelleen kysyntää.

Arto on ainoa monialainen lehtiartikkelitietoa sisältävä tietokanta. Sen kanssa on pärjättävä, vaikka Arton taso on kaikkien tiedossa. Sen tarjoama viitetieto on sekoittanut monen opiskelijan arviointipasmat kirjavuudellaan, epätasaisuudellaan ja myös ikivanhoilla (historiallisilla) osumillaan. Indeksoinnissa on puutteita eikä se ole riittävän ajantasainen.

Kun lakkautetun Aleksin viitetiedot siirretään osaksi Artoa, sen sisältölaatu paranee, mutta samalla kokonaisuus kirjavoituu entisestään. Arto sisältää jatkossa viitetietoja ammattilehdistä, tutkimuslehdistä, yleisaikakauslehdistä, sanoma- ja paikallislehdistä alueellisesti painottuen Pohjois-Suomeen, sekä vielä tiedontuottajaorganisaatioiden poimimina on mukaan valittu kirjoista löytyviä kokoomateosartikkeleita. Satunnaisesti näitäkin.

Opiskelijan arviointisavottaa kirjava aineistometsä ei helpota. Kirjastoammattilaisellekin Arton sisältö näyttää sekavana, vaikka osumien tulkita on sujuvampaa kuin satunnaisella tiedon etsijällä.

Kansalliskirjasto valmistelee parhaillaan Arton siirtämistä osaksi Melindaa, joka sen jälkeen sisältää laadultaan melkein kaikkea mahdollista. Tiedonhaun ohjauksessa meta- ja kuvailutiedon lukutaitoa pitää opettaa aikaisempaa tarkemmin, mutta myös opiskelijälähtöisemmin.

Metalukutaitoa tulee laajentaa siten, että opiskelijat oppivat jäsentämään, miten artikkelin saa kokotekstinä luettavaksi ja toisaalta tunnistamaan ne syyt, miksi artikkeli ei ole avoimesti (ilmaiseksi) tai kirjastonkaan kautta saatavissa. Aikakauslehti- ja e-tarjonnan kenttä on moninainen ja isossa murroksessa, mikä ei helpota tätä työtä.

Arton sisältöä on onneksi rikastettu e-tarjonnalla. Verkkosaatavuus voi näkyä esimerkiksi Elektra-kumppanuutena (Arto+Elektra), mikäli Elektraan on käyttö lupa. Avoimen verkon tarjonnasta Artoon on linkitetty Journal.fi:n lehtiä ja artikkeleita ja yksittäisen lehtien omilta julkaisualustoilta ja arkistoista löytyviä artikkeleita. Parhaimmissa tilanteissa viitetietokanta ei ole mikään tiedon kylmäasema, vaan ohjaa etsijää eteenpäin itse tietoon.

Uusien lehtiartikkeleiden indeksointi on tärkeää

Aleksin lakkauttamisen jälkeen monien ammatillisten ja asiantuntijalehtien artikkeleiden indeksointi on jäämässä retuperälle. Arton ylläpito toteutetaan talkooperiaatteella, jolloin on selvää, ettei kaikkien alojen, lehtien tai artikkeleiden indeksointi ole laadultaan eikä kattavuudeltaan tasapainossa.

Esimerkiksi eViikin lakkauttaminen reilu vuosi sitten näkyy korvaavan palvelun, Arton, hakutuloksissa. Opiskelijat ihmettelevät, miksei ole uudempaa tietoa. Ammatti- ja asiantuntijalehtien kohdalla vuoden pituinen indeksoimaton ajanjakso on jo kriittinen.

Huoli on lehtiartikkeleiden kuvailutiedon tulevaisuudesta herännyt. Muutama kuukausi Aleksitonta aikaa kestetään kyllä. Se ei ole ongelma. Lehtiartikkeleiden kuvailuun ja sitä kautta tiedon löytämiseen ja hyödyntämiseen tarvitaan kansallinen ja kestävä ratkaisu mahdollisimman pian.

Aikakauslehtien kautta välittyvä eri alojen ammatillinen osaaminen, asiantuntijatyö, tutkimus- ja kehittämistyö ansaitsee yhtä lailla tulla nähdyksi ja löydettyksi kuin tieteellinen korkeakouluvetoisempi tutkimustieto. Pelkkään kirjastojen ja muiden tieto-organisaatioiden talkootyöhön ei voi tukeutua. Emme myöskään voi kirjastossa luottaa kaupallisten toimijoiden tuottamien palvelujen hinnoittelumalleihin, saavutettavuuteen tai säilyvyyteen.

Ammatilliset aikakauslehdet ovat osa opiskelijan tietoympäristöä

Hyvin ja laadukkaasti kuvailtu tieto on välttämätöntä, jotta tietoa voi löytää. Ammatti- ja asiantuntijalehdissä julkaistu tieto on ammattikorkeakoulujen opetuksen ja kirjaston kokoelmien kannalta tärkeä tiedonlähde tyyppi.

Metatietoa ja hyviä tietokantoja tarvitaan erityisesti korkeakouluympäristössä, kun opiskelijat opiskelevat uutta alaa ja sen tietoympäristöä. Google-haut eivät auta, ellet tiedä, mitä on olemassa tai mitä voisi olla olemassa. Lehtien omat avoimet julkaisualustat tai arkistot eivät auta, ellet tiedä, mitä lehtiä on olemassa, miten hakuja voi arkistoissa tai muilla alustoilla tehdä ja miten tietoa voi löytää.

Tietokantojen ja artikkeliarkistojen avulla voi ohjata opiskelijoiden tiedonkäyttöä ammatillisempiin ja tutkimuksellisempiin lehtiin. Ammatilliset lehdet ovat niitä työelämän tiedonlähteitä, joissa alan uutta asiaa tuodaan esille. Niissä myös julkaistaan käytännön työelämää käsitteleviä ja hyödyttäviä artikkeleita. Opiskelijan lehtitietämys on työelämän informaatiolukutaitoa. Kehittämistehtävissä toimiville alan ammatti- ja asiantuntijalehdet ovat tiedonlähteiden lisäksi myös julkaisufoorumeita.

